

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Стратан-Артишкової Тетяни Борисівни
на дисертацію П'явки Катерини Миколаївни
«Формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової
передвищої освіти засобами інструментального виконавства»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
014 Середня освіта (музичне мистецтво)

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність проблеми духовно-творчого розвитку особистості особливо гостро постає у сучасній українській системі освіти, що зумовлено змінами в політично-економічній та соціально-культурній сферах нашого суспільства. Виникнення потреби у компетентних, конкурентоспроможних, освічених фахівцях-особистостях посилила вимоги до підготовки вчителів музичного мистецтва, здатних реалізовувати завдання сучасної гуманістичної освітньої парадигми, усвідомлювати проблеми сьогодення, самостійно і творчо вирішувати проблеми та поставлені завдання, розкривати учням навколишній світ через мистецтво, залучати до різних видів музично-творчої діяльності.

Актуальність теми дисертаційного дослідження П'явки Катерини Миколаївни обумовлюється також виявленими суперечностями між: існуванням різних методичних вказівок педагогів-музикантів та не достатнім висвітленням у цих матеріалах методів і підходів до формування музично-творчих здібностей майбутніх вчителів на початковому етапі навчання; існуючим у навчальному репертуарі потужного музично-розвивального потенціалу і недостатнім його застосуванням для розвитку музично-творчих здібностей студентів педагогічних коледжів; сучасними вимогами до інструментально-виконавської діяльності та не розробленою методикою, спрямованою на розвиток і удосконалення музично-творчих здібностей студентів у процесі навчання.

Викладені аргументи засвідчують актуальність і суспільну затребуваність дисертаційного дослідження П'явки Катерини Миколаївни, предметом якого обрано методичні засади формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти у процесі інструментального виконавства.

Дослідження виконувалось відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства Інституту мистецтв імені А. Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби удосконалення фортепіанної підготовки вчителів мистецької освіти». Тему дисертації затверджено Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 7 від 27.01.2022).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

- на засадах ретроспективного аналізу філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури проаналізовано й обґрунтовано можливості формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти в умовах інструментального навчання;
- розкрито сутність, зміст і структуру дефініції «музично-творчі здібності»;
- визначено педагогічні умови формування музично-творчих здібностей студентів педагогічних коледжів у процесі інструментального навчання;
- розроблено критерії та встановлено рівні сформованості музично-творчих здібностей студентів для встановлення їх фахової компетентності;
- теоретично обґрунтовано організаційно-методичну модель формування музично-творчих здібностей студентів у процесі інструментального навчання та експериментально перевірено її ефективність у навчальному процесі педагогічного коледжу.

Нові факти, одержані здобувачем. У дослідженні вперше: теоретично обґрунтовано та апробовано організаційно-методичну модель формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти в умовах інструментального навчання; визначено педагогічні умови для ефективного інструментального навчання студентів педагогічних коледжів (Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ), розроблено критерії (позиційний, мобілізаційний, технологічний критерії), виокремлено рівні (високий, середній, низький) сформованості музично-творчих здібностей у студентів педагогічних коледжів у процесі інструментально-виконавської діяльності;

- уточнено поняття «здібності», творчі здібності», «музично-творчі здібності» (особисті утворення, які спонукають до постійного творчого пошуку і оволодіння відповідними вміннями у різних видах музичної діяльності; визначено структуру музично-творчих здібностей студентів педагогічних коледжів, яка складається з ціле-мотиваційних, змістовно-методичних та оцінювально-результативних компонентів.

- подальшого розвитку набули форми і методи формування музично-творчих здібностей студентів педагогічних коледжів на різних етапах інструментального виконавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні наукові положення, висновки, презентовані у дисертації П'явки Катерини Миколаївни, достатньою мірою обґрунтовані, базуються на аналізі праць вітчизняних і зарубіжних учених. Автором логічно сформульовано структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, що відповідають темі дисертації.

Досягненню сформульованої в роботі мети сприяв ретельний аналіз джерельної бази дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць і загалом не викликає сумніву.

Аналіз тексту дисертації П'явки Катерини Миколаївни та змісту публікацій дисертантки дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота П'явки Катерини Миколаївни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Основні матеріали та результати дисертації впроваджено в освітній процес українських педагогічних коледжів: Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (довідка № 270 від 30 вересня 2024 р.), ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ (довідка № 155 від 25 вересня 2024 р.), КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (довідка № 342/1 від 24 вересня 2024 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумнівів і практичне значення одержаних результатів, яке полягає у розробленні та експериментальній перевірці методики формування музично-творчих здібностей студентів педагогічних коледжів в процесі інструментального виконавства, а також можливістю використання матеріалів дослідження та його висновків для оновлення змісту та методики викладання музично-інструментальних дисциплін в освітніх закладах фахової передвищої освіти. Матеріали дисертації можуть використовуватися для написання навчально-методичних посібників, методичних порад із питань навчання гри на різних музичних інструментах в педагогічних закладах різного акредитаційного рівня.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Представлена дисертація науково виважена й логічно структурована. Аналіз дисертації та її завершеності свідчить про те, що зміст дисертаційного дослідження П'явки Катерини Миколаївни відповідає меті й поставленим завданням, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел до кожного розділу, загальних висновків, 10 додатків на 20 сторінках. Загальний обсяг роботи – 246 сторінок, основний текст складає 192 сторінки. Робота містить 18 таблиць та 19 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; окреслено методи дослідження; проаналізовано джерельну базу; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, представлено відомості про їх упровадження та апробацію; схарактеризовано особистий внесок автора у працях, що написані у

співавторстві; подано відомості про апробацію результатів дослідження; зазначено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі дисертації – *«Теоретичні засади формування музично-творчих здібностей у теорії та практиці музичного навчання»* – здійснено ретроспективний огляд наукової літератури з проблеми дослідження, розкрито поняття «здібності», «музичні здібності», «творчість», «креативність», а також «сприйняття», «уявлення», «мислення» як основні складові музичних здібностей (с. 41); «музично-творчі здібності», висвітлено особливості їх розвитку, сутність, визначено структуру, яка містить мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-мисленнєвий, комунікативно-рефлексивний, творчо-результативний компоненти, виокремлено функції, визначено поняття «музично-творчі здібності» здобувачів фахової передвищої освіти, котре інтегрує природні задатки, когнітивні якості, креативне мислення, сценічно-виконавську майстерність, емоційну чутливість, здатність до музичної імпровізації та авторства.

Авторкою дисертації з'ясовано, що одним із найбільш дієвих засобів у розвитку-творчих здібностей є інструментальне виконавство як ефективний засіб розкриття творчого потенціалу студентів, розвитку їх художньо-образного мислення, емоційної чуттєвості, здатності до творчого самовираження і самореалізації. Зазначено, що широкі можливості для розвитку музично-творчих здібностей студентів відкриваються у процесі навчання гри на баянах і акордеонах. Це, на переконання дисертантки, перш за все пов'язано з оновленням конструктивно-технічних можливостей інструментів, сучасними напрацюваннями у галузі акордеонно-баянної теорії виконавства, можливостями повноцінного ознайомлення з різними музичними стилями і жанрами, а, отже, оволодіння художньо-інтерпретаційною технікою, артикуляційними, тембровими та поліфонічними прийомами (с. 73).

У другому розділі дослідження – *«Методичні засади формування музично-творчих здібностей студентів педагогічних коледжів у процесі інструментального навчання»* – визначено наукові підходи та педагогічні принципи формування музично-творчих здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва. Теоретичне підґрунтя дисертації становлять сучасні наукові підходи до організації освітнього процесу – компетентнісний, етнокультурологічний, імерсивний та резильєнс-підходи.

Слушно визначено комплекс педагогічних умов формування творчо-музичних здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема: проєктування резильєнтного культурно-освітнього простору в процесі бакалаврської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; використання потенціалу навчальної та виробничої практик для творчої ідентифікації майбутніх педагогів-музикантів; конвергенція традиційних форм та методів розвитку музично-творчих здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва та експотенційних технологій.

У межах дослідження дисертанткою розроблено організаційно-методичну модель формування музично-творчих здібностей, яка враховує

особистісні потреби студентів, їх творчий досвід і професійну спрямованість. Особлива увага приділяється інтеграції традиційних та інноваційних форм та методів навчання, зокрема, використанню цифрових технологій, методів авторської імпровізації, творчого наставництва (менторства), сценічних форм творчого самовираження, концертної діяльності студентів педагогічних коледжів.

Організаційно-методична модель майбутніх фахівців забезпечує поетапність формування музично-творчих здібностей (емоційно-розвивальний, музично-накопичувальний, виконавсько-творчий), синтезує зазначені наукові підходи і принципи в єдину педагогічну систему, що ґрунтується на індивідуалізації, інтеграції різних видів музично-творчої діяльності, сприяє розвитку креативного, художньо-інтерпретаційного досвіду, рефлексивно-ціннісного ставлення до своєї професії.

Третій розділ дослідження – **«Апробація методики формування музично-творчих здібностей у процесі інструментального виконавства»** – присвячено висвітленню перебігу етапів дослідно-експериментальної роботи з перевірки ефективності та дієвості обґрунтованих педагогічних умов та методики формування музично-творчих здібностей студентів педагогічних коледжів у процесі інструментального виконавства, інтерпретовано результати статистичного аналізу одержаних даних, доведено ефективність авторської методики.

Визначено критерії та показники рівнів сформованості музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти у процесі інструментального виконавства: (позиційний, музично-виконавський, музично-педагогічний).

Показниками позиційного критерію визначено: мотивації студентів до розвитку та саморозвитку творчих інструментально-виконавських здібностей як важливого компонента професійної майстерності та артистизму вчителя музичного мистецтва; мотиваційна спрямованість щодо розвитку музично-творчих здібностей у музично-педагогічній діяльності; індивідуальні прояви самоактуалізації особисті у музично-творчій діяльності.

Показниками музично-виконавського критерію є: рівень розвитку творчого мислення, інтерпретаційних і музично-виразних навичок студентів; рівень творчо-виконавських компетенцій студентів (ступінь оволодіння студентами технікою, комплексом художньо-інтерпретаційних засобів виразності, вміннями застосовувати на практиці різні інструментально-виконавські стилі та техніки).

До показників музично-педагогічного критерію віднесено сформованість методичної компетентності студентів; здатність до музично-педагогічної співтворчості з учнями в процесі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» у Новій українській школі.

Результати констатувального етапу експерименту підтвердили необхідність розроблення організаційно-методичної моделі формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти та перевірки запропонованих педагогічних умов.

У ході формувального етапу педагогічного експерименту на кожному з виокремлених етапів формувальної роботи було використано відповідні методи, що плідно й ефективно впливають на формування музично-творчих здібностей студентів й, безумовно, становлять наукову цінність дослідження. Так, на *початковому етапі* плідними у формуванні музично-творчих здібностей виявились такі методи: добір мелодій на слух, добір мелодії у новій тональності; добір акомпанементу; добір нової мелодії (з аудіо); створення власної мелодії (за зразком).

На *емоційно-розвивальному етапі* з метою зміцнення суб'єктного відчуття резильєнтності у здобувачів освіти запроваджено елективний спецкурс «Дизайн-мислення: стратегії резильєнтності», спрямованого на розвиток стресостійкості, емоційного інтелекту, емпатії, навичок асертивної поведінки майбутніх фахівців, реалізацію як загальних інтелектуальних здібностей, так і спеціальних, зокрема музично-творчих.

Формуванню резильєнтності студентів сприяли методичні заходи у межах позааудиторної роботи, зокрема, музично-просвітницької: мистецько-просвітницький проєкт «Музика нескорених», вечори-реквієм та ін.

Музично-накопичувальний етап передбачав залучення студентів до концертної діяльності як ефективної форми розвитку музично-творчих здібностей студентів, зокрема, виконавської уяви, асоціативно-образного мислення, здатності до імпровізації, розвитку сценічно-вольових і творчо-комунікативних якостей та ін. Плідним виявився метод авторської творчості, що сприяв розвитку професійно значущих особистісних якостей, здатності до творчого самовираження і самореалізації, а також поєднання традиційних методичних підходів з використанням цифрових та імерсивних технологій (с. 203).

Виконавсько-творчий етап передбачав використання методичних заходів, що мали комплексний та інтеграційний характер, зокрема, творче застосування освітньої технології «Переплетені педагогіки освітніх просторів», що передбачали співтворчість, співпрацю, взаємодію викладача і студента під час аудиторної та позааудиторної діяльності («Методична майстерня», педагогічна практика, майстер-класи, воркшопи та ін.).

Ефективність запропонованої авторської методики було перевірено та статистично підтверджено. Доведено, що динаміка змін у рівнях сформованості музично-творчих навичок майбутніх фахівців на констатувальному та контрольному етапах експерименту в експериментальній групі є статистично значущою. Таким чином, доведено дієвість організаційно-методичної моделі та визначених і обґрунтованих педагогічних умов формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти засобами інструментального виконавства. Отже, апробація авторської методики підтвердила її дієвість та доцільність застосування в освітньому процесі з підготовки майбутніх фахівців.

Узагальнення отриманих результатів підтвердило досягнення мети та успішне виконання завдань дисертаційного дослідження, що має новизну і практичне значення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У першому розділі дослідження здійснено ґрунтовний ретроспективний огляд наукових праць з проблеми дослідження. Втім, вважаємо, що теоретичний розділ дисертації, зокрема, 1.1, значно збагатило більш чітке й послідовне структурування й викладення матеріалу за усіма історичними періодами й більш глибокий аналіз наукових праць сучасних українських дослідників з питань психології творчості.
2. У змісті першого розділу дисертації (с. 45-46) доцільно, на наш погляд, більш широко розкрити визначені автором ключові функції у контексті професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, зокрема: емоційно-почуттєву, пізнавальну, комунікативну, естетичну, гедоністичну, виховну, соціально-перетворювальну, евристичну, сугестивну та позначити рис. 1.2. як *авторську розробку*.
3. У другому розділі дослідження, зокрема, 2.1. («Наукові підходи та педагогічні принципи формування музично-творчих здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва») дисертанткою слушно розглянуто наукові підходи, що складають методологічну основу дослідження. Втім, більш чітко й конкретно, на наш погляд, слід виокремити педагогічні принципи та відобразити їх і наукові підходи у відповідних таблицях або рисунках.
4. У розділі 3.1. більш глибокого обґрунтування, на нашу думку, потребують показники сформованості музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти.

Проте висловлені зауваження не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях. Основні положення наукової роботи висвітлено в 17 працях (із них 11 – одноосібні): 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у міжнародному періодичному збірнику наукових праць, 9 тез у збірках доповідей на науково-практичних конференціях; 1 методичні рекомендації.

На основі аналізу змісту публікацій П'явки Катерини Миколаївни можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають чинним вимогам. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело.

Висновок

Дисертаційне дослідження П'явки Катерини Миколаївни на тему: **«Формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової перед вищої освіти засобами інструментального виконавства»** є самостійним завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), п. 28 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами)), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) 01 – Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецької освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені

Володимира Винниченка

Т. Б. Стратан-Артишкова

